

Erfgoedrapport Breda 326

Prinsenbeek

Postbaan Lijsterpad

Gemeente Breda

Inventariserend veldonderzoek door middel van
proefsleuven

Lina de Jonge MA

Gemeente Breda

COLOFON

Titel: Prinsenbeek Postbaan Lijsterpad (IVO-P)
Erfgoedrapport Breda 326

Auteur(s): L. de Jonge MA (Senior KNA Archeoloog)
Eindredactie en autorisatie: drs. F.J.C. Peters

Veldwerk en uitwerking: L. de Jonge MA (Senior KNA Archeoloog), A.S. Schut, J.S. Harmanus, A. Peemen, T. van Hees
Materiaal- en conserveringsspecialisten: drs. J.H. Nollen (Senior KNA Specialist Materialen)

Status rapport: definitief
Vrijgave: 22-03-2021

ISSN: 2210-9552

© Gemeente Breda, 2021

Gemeente Breda

Ruimtelijk Economisch Domein
Afdeling Ruimte en Vastgoedontwikkeling
Team Erfgoed
Postbus 90156
4800 RH Breda

Prinsenbeek Postbaan Lijsterpad Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven

Samenvatting

In opdracht van familie Van de Wijngaart, via Compositie 5 stedenbouw B.V., heeft team Erfgoed van de gemeente Breda een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven (IVO-P) uitgevoerd in januari 2021 op een perceel op de hoek van de Postbaan en het Lijsterpad te Prinsenbeek. Aanleiding voor het onderzoek is de nieuwbouw van een woning, waarbij bodemversturende werkzaamheden zullen plaatsvinden.

De vraagstelling van dit onderzoek betreft het toetsen van de archeologische verwachting zoals verwoord in het PvE. Het veldonderzoek richt zich op het opsporen van alle vindplaatsen en vondstcomplexen die in het plangebied aanwezig kunnen zijn. Uit het onderzoek is gebleken dat er van de voormalige boerderij, die op de kadastrale minuut van 1824 staat afgebeeld, alleen delen van een keldertje resteerde. Verder zijn er ondiepe sporen van de sloop van het gebouw aangetroffen. In het noorden van de proefsleuf was de bodem verstoord door recente bodemingrepen.

Tijdens het IVO-P is één proefsleuf van 15 meter lang bij 4 meter breed aangelegd op de geplande locatie in het PvE. Hiermee is 30 % van het oppervlakte van het bouwvlak van de geplande nieuwbouw onderzocht.

Het archeologisch niveau bevond zich in de huidige top van het dekzand, circa 30 centimeter onder het maaiveld (2,35 m + NAP) en werd afgedekt door een akkerlaag en de bouwvoor. Er zijn tijdens het IVO-P sporen van een voormalige boerderij aangetroffen; sporen van de sloop maar ook een deels intact keldertje. De boerderij wordt op de kadastrale minuut van 1824 aangeduid als 'De Schaapskooi', een woonhuis met erf in eigendom van het noordelijk gelegen landgoed Mastland. Dit landgoed is vermoedelijk pas in de 18de eeuw ontstaan. Op historische kaarten is de schaapskooi eind 19de eeuw niet meer aanwezig (topotijdreis.nl).

Een derde van de proefsleuf is verstoord door (recente) bodemingrepen. Hierdoor is het archeologisch niveau eveneens verstoord geraakt.

Inhoudsopgave

1 inleiding-	11
2 ligging en aard van het terrein-	13
3 landschappelijke gegevens en historische context-	15
4 archeologische achtergronden-	17
5 doelstelling-	19
6 werkwijze-	21
7 resultaten-	23
8 conclusie-	27
9 waardering en aanbeveling-	29
10 literatuur en afbeeldingen-	31
Bijlage 1: onderzoeksthema's en vraagstellingen	
Bijlage 2: periodentabel	
Bijlage 3: sporenlijst	
Bijlage 4: vondstenlijst	
Bijlage 5: aardewerkdeterminatielijst	
Bijlage 6: allesporenkaart	

1

INLEIDING

In opdracht van familie Van de Wijngaart, via Compositie 5 stedenbouw B.V. heeft team Erfgoed van de gemeente Breda een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven (IVO-P) uitgevoerd in januari 2021 op een perceel op de hoek van de Postbaan en het Lijsterpad te Prinsenbeek. Aanleiding voor het onderzoek is de nieuwbouw van een woning, waarbij bodemversturende werkzaamheden zullen plaatsvinden.

Het doel van het IVO-P is op een snelle en betrouwbare wijze inzicht te verschaffen in de aanwezigheid van archeologische resten in het plangebied. Daarbij dient voldoende inzicht te worden gegeven in de inhoudelijke en fysieke kwaliteit van de mogelijk aanwezige bewoningssporen op de betreffende locatie teneinde tot een waardestelling te kunnen komen. Belangrijk is dat op basis van het inventariserende veldonderzoek een beslissing kan worden genomen of verder (voor) onderzoek op het terrein noodzakelijk en verantwoord is. Het veldwerk is uitgevoerd conform BRL 4000, protocol 4003 versie 4.1 en het Programma van Eisen (PvE) 2020-23.¹

Administratieve gegevens

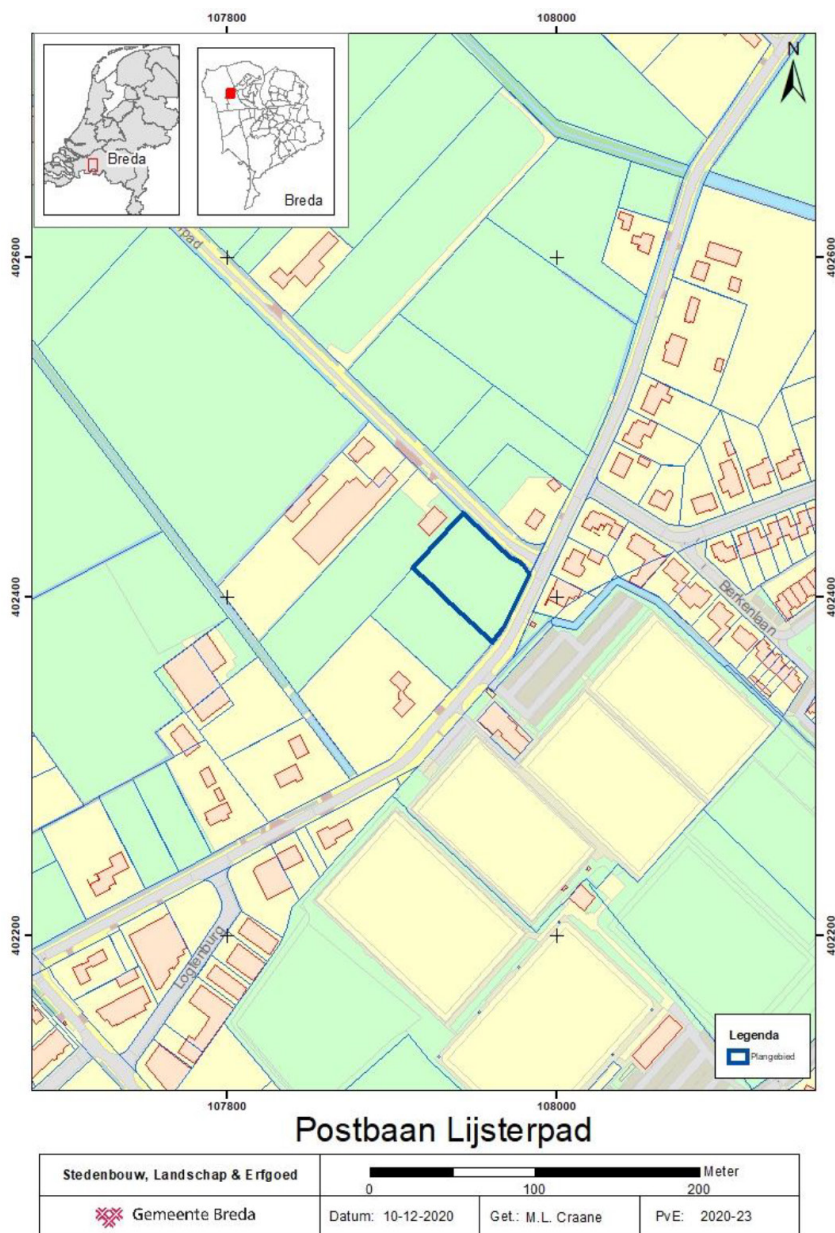
<i>Provincie</i>	Noord-Brabant
<i>Gemeente</i>	Breda
<i>Plaats</i>	Prinsenbeek
<i>Toponiem</i>	Postbaan Lijsterpad
<i>BR-code</i>	BR-613-21
<i>Onderzoeksmeldingsnummer</i>	4930505100
<i>Hoekcoördinaten RDN</i>	107.912 / 402.416 , 107.943 / 402.449 107.961 / 402.372 , 107.983 / 402.413
<i>Kaartblad</i>	44 C
<i>Uitvoeringsperiode</i>	7-1-2021
<i>Opdrachtgever</i>	fam. Van de Wijngaart
<i>Uitvoerder</i>	Gemeente Breda, team Erfgoed
<i>Project team</i>	Lina de Jonge (Sr. KNA Archeoloog), Alex Schut (veldtechnicus), Ton van Hees (vrijwilliger Erfgoed)
<i>Bevoegd gezag (BG)</i>	Gemeente Breda
<i>Contactpersoon BG</i>	drs. F.J.C. Peters
<i>Beheer en plaats documentatie</i>	Archeologisch depot gemeente Breda

1. Craane en De Nes 2020

2

LIGGING EN AARD VAN HET TERREIN

Het plangebied is gelegen in het buitengebied van Prinsenbeek in het westen van de gemeente Breda. Het perceel waarop het plangebied is gelegen, met perceelnummer PSB00 H3028 wordt begrensd door de Postbaan in het zuiden en het Lijsterpad in het westen. Het totale oppervlak van het plangebied bedraagt 2750 vierkante meter. Bij aanvang van het IVO-P was het plangebied in gebruik als grasland.

Afb. 1.
Plangebied Postbaan Lijsterpad op topografische ondergrond.

3

LANDSCHAPPELIJKE GEGEVENS EN HISTORISCHE CONTEXT

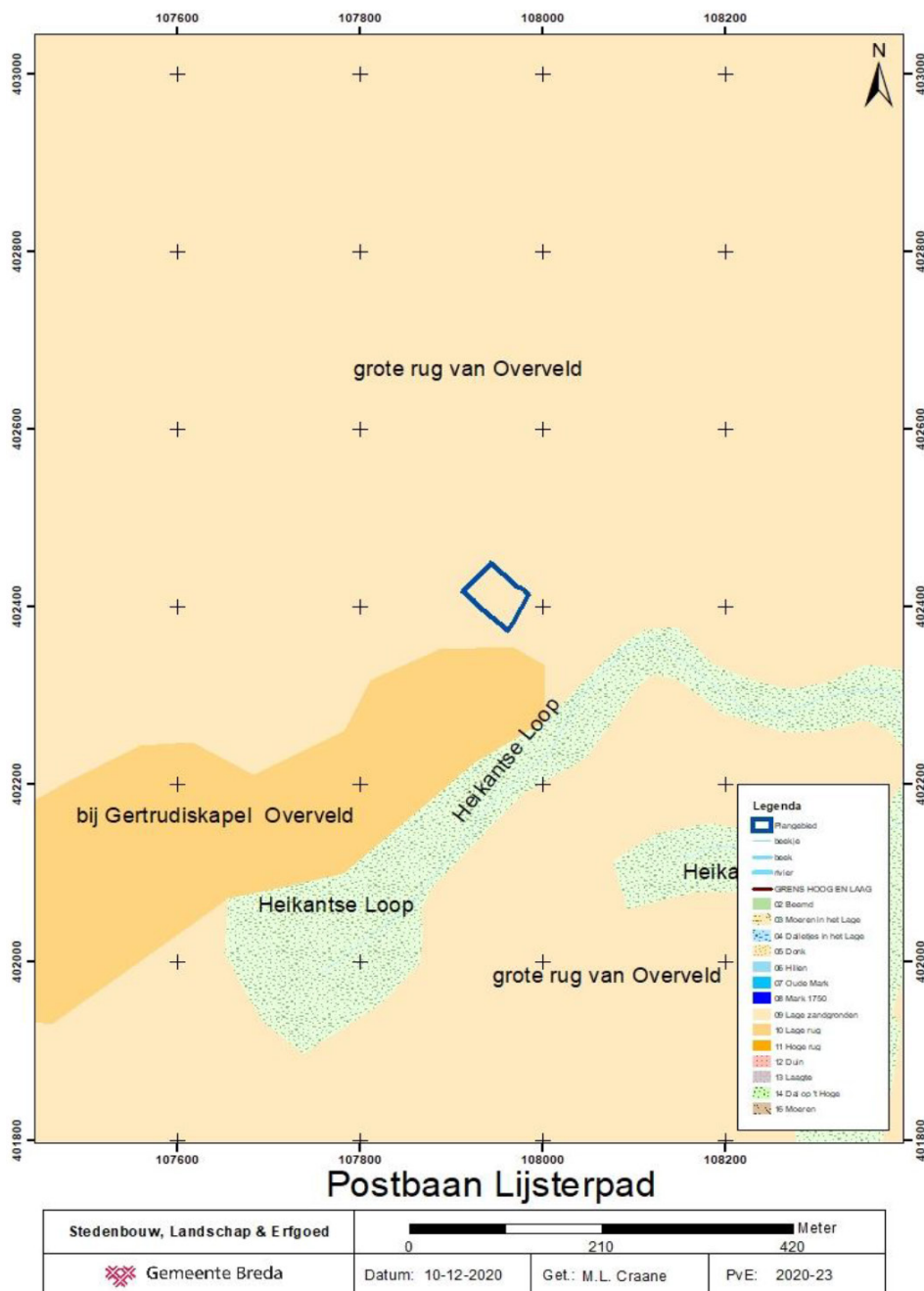
De geomorfologische kaart laat zien dat het plangebied is gelegen op een dekzandrug (3L5). Leenders (2006) heeft dit kaartbeeld nader gespecificeerd en situeert het plangebied op lage dekzandrug van Overveld. De hoger gelegen delen van het landschap, waartoe ook de lage dekzandruggen behoren, werden in het verleden vaak eerder bewoond dan de lager gelegen delen omdat de hoger gelegen delen minder snel te maken kregen met wateroverlast en dus geschikter waren voor bewoning of ontginning.

De bodem in het plangebied bestaat uit laarpodzolgronden (cHn21). De grondwatertrap is VI.

Op de kadastrale minuut uit 1824-1832 is er binnen het plangebied bebouwing aanwezig. De bebouwing wordt op het minuutplan als 'De Schaapskooi' aangeduid. Volgens de Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel (OAT), waar de eigendomsgegevens per kadastraal perceel worden vermeld, was hier sprake van een woonhuis met erf en was het perceel in eigendom van het noordelijk gelegen landgoed Mastland. Volgens Leenders (2006) is landgoed Mastland vermoedelijk pas in de 18e eeuw ontstaan op de Groot Overveldse Heide met enkele boerderijen.

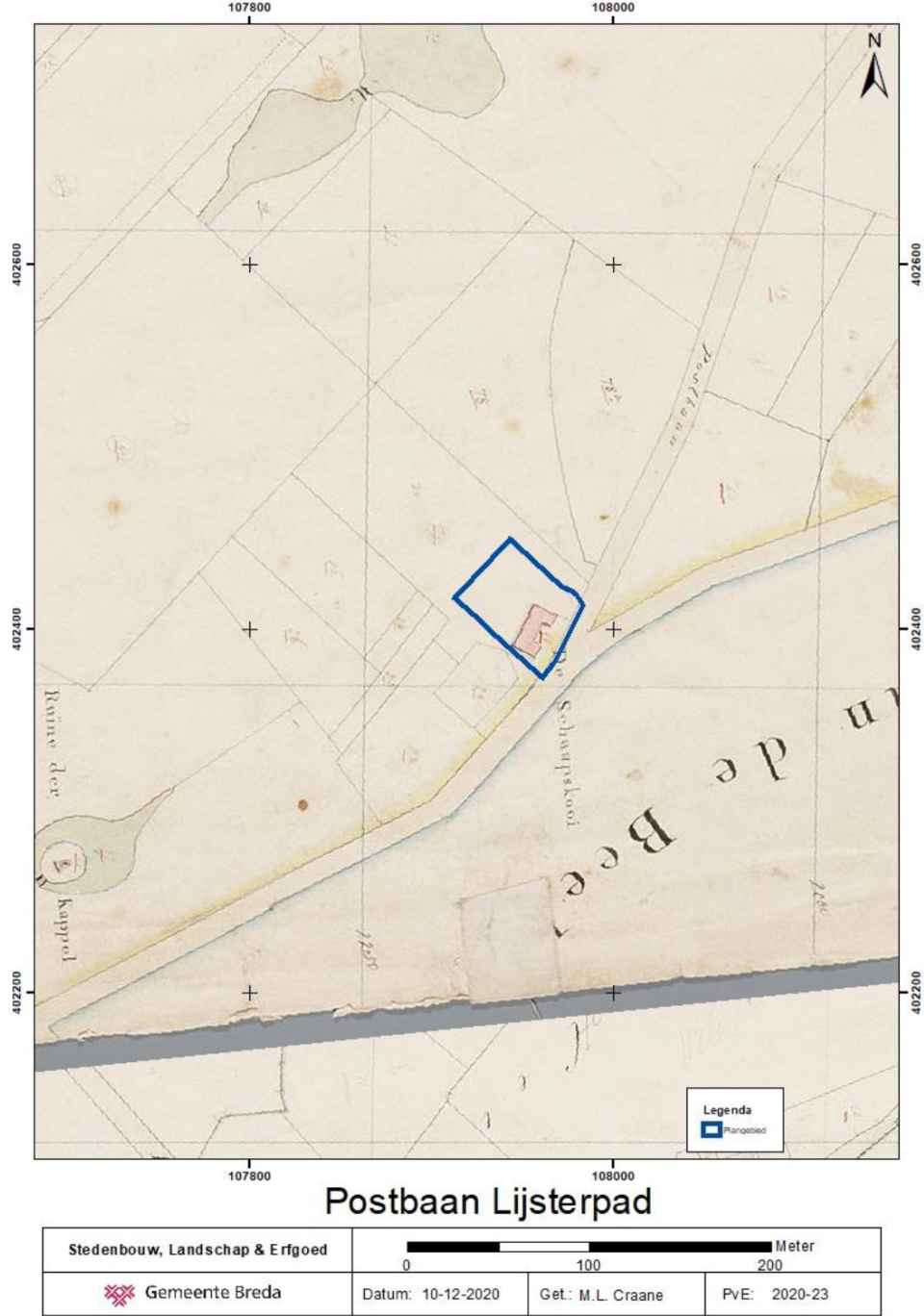
Het plangebied is gelegen binnen de grenzen van de Gemeente van Overveld. en wordt in het zuiden begrensd door de Oude Postbaan Overveld. De weg was onderdeel van de postbaan tussen Antwerpen en Holland, die aan het begin van de negentiende eeuw korte tijd in gebruik was. Vermoedelijk heeft deze weg een middeleeuwse oorsprong. In 1650 lag het gebied waarin het plangebied is gelegen nog onder heide.

Leenders (2006) heeft geen akkers of beemden, heerlijkheden of landgoederen in het plangebied gekarteerd. Rooze en Eimermann (2004) hebben geen elementen uit het beleg van Breda door Spinola in het plangebied gekarteerd. Op de kaart met militaire structuren uit de Tweede Wereldoorlog staat in de nabijheid van het plangebied niets gekarteerd. Ook op de concept kaart niet gesprongen explosieven van de gemeente Breda is er binnen het plangebied geen sprake van een verdachte locatie.

Afb. 2.
Fysisch landschap volgens
Leenders (2006) in de
omgeving van het plan-
gebied.

Afb. 3.
Projectie van het plan-
gebied op de kadastrale
minuut van 1824.

4

ARCHEOLOGISCHE ACHTERGRONDEN

Binnen het plangebied zijn voor zover bekend nog geen archeologische onderzoeken uitgevoerd. In de omgeving zijn wel enkele onderzoeken uitgevoerd:

Op circa 300 meter ten zuidwesten van het plangebied is een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd op de hoek van de Postbaan en Brielsedreef (onderzoeksmelding 4644398100; BR-545-18). Tijdens dat onderzoek zijn verschillende paalkuilen, kuilen opgevuld met plaggen en een greppel aangetroffen. Daarnaast is de vijver aangesneden, die rondom het eilandje met daarop het Sint Getrudis kappelletje was gelegen.

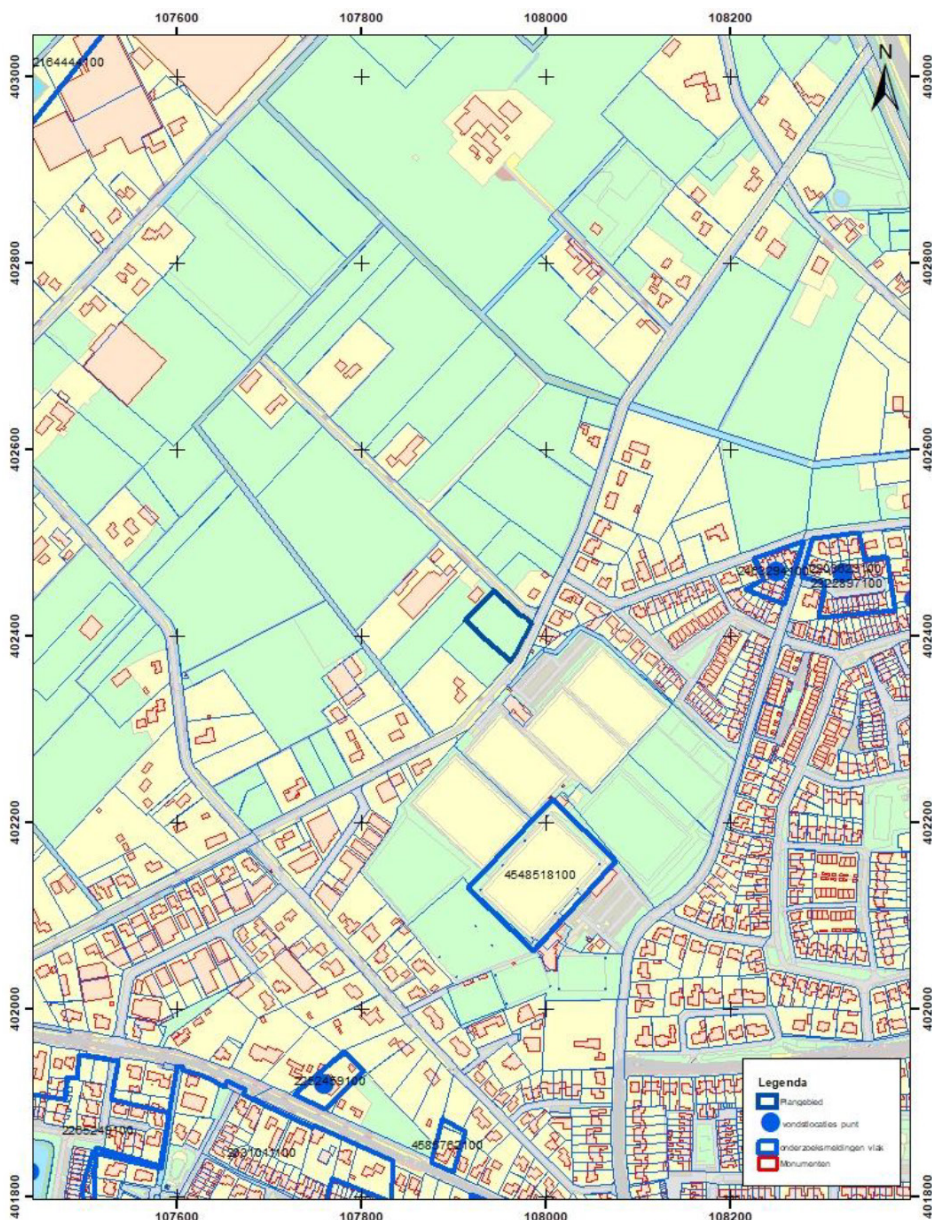
Bij een proefsleuvenonderzoek aan de Schutsestraat, op 500 meter ten zuiden van het plangebied, zijn sporen uit de 18de en 19de eeuw aangetroffen (onderzoeksmelding 2252459100, BR-237-09).

Er is een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd aan de Schutsestraat 27 (onderzoeksmelding 2265257100, BR-254-09). Hierbij is een paalspoor aangetroffen.

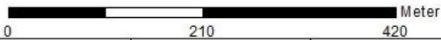
Op 200 meter ten zuiden van het plangebied is een archeologische begeleiding uitgevoerd (onderzoeksmelding 4548518100; BR-478-17). Tijdens dat onderzoek zijn alleen ploegsporen aangetroffen.

Op circa 250 meter ten oosten van het plangebied is in 2014 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd aan de Heikantsestraat 65 (onderzoeksmelding 2463294100; BR-399-14). Bij dat onderzoek zijn een aantal paalkuilen uit de nieuwe tijd aangetroffen.

Op circa 300 meter ten oosten van het plangebied is in 2008 een bureauonderzoek (onderzoeksmelding 2203623100; BR-295-08) uitgevoerd. Voor het niet verstoorde deel werd geadviseerd om een veldonderzoek uit te voeren.

Postbaan Lijsterpad

Stedenbouw, Landschap & Erfgoed			
 Gemeente Breda	Datum: 10-12-2020	Get.: M.L. Craane	PvE: 2020-23

Afb. 4.
Onderzoeksmeldingen, waarnemingen en vondstmeldingen in de omgeving van het plangebied zoals vermeld in Archis3.

5

DOELSTELLING

5.1 Doelstelling

Het inventariserende veldonderzoek heeft tot doel op een snelle, maar betrouwbare wijze inzicht te verschaffen in de aanwezigheid van archeologische relictten in het plangebied door middel van proefsleuven. Daarbij dient voldoende inzicht te worden gegeven in de inhoudelijke en fysieke kwaliteit van de mogelijk aanwezige bewoningssporen op de betreffende locatie (aard, ouderdom, omvang, gaafheid, conservering) teneinde tot een waardestelling te kunnen komen.

5.2 Vraagstelling

De vraagstelling van dit onderzoek betreft het toetsen van de archeologische verwachting zoals verwoord in het PvE. Het veldonderzoek richt zich op het opsporen van alle vindplaatsen en vondstcomplexen die in het plangebied aanwezig kunnen zijn. In het PvE zijn de volgende gebiedsspecifieke onderzoeksvragen geformuleerd om deze vraagstelling te kunnen beantwoorden.

- Zijn er sporen in het plangebied aanwezig die kunnen worden geassocieerd met de bebouwing die op de kadastrale minuut staat afgebeeld?
- Zijn er sporen in het plangebied aanwezig die kunnen worden geassocieerd met de doorgaande weg die direct langs het plangebied liep?
- Wat is de aard, datering, omvang en kwaliteit van de aangetroffen vindplaats(en)?
- Wat is de locatie van de aangetroffen vindplaats(en), zowel horizontaal als verticaal)?
- Wat kan er gezegd worden over de bodemkundige gaafheid van de bodem in het plangebied?
- Kunnen de aangetroffen sporen in een groter kader worden geplaatst (zie ook de vragen hieronder die zijn voortgekomen uit de onderzoeken van Breda-West)?
- Hoe is de bodemopbouw en de fysische geografie in het gebied (tevens eventueel door middel van boringen in kaart te brengen)?
- Zijn er sporen uit het paleolithicum/mesolithicum aanwezig?
- Zijn er sporen uit het neolithicum, de bronstijd, ijzertijd of Romeinse tijd aanwezig?
- Zijn er sporen van ontginning aanwezig?
- Is er sprake van een esdek en wat is de ontwikkeling en datering hiervan?

- Zijn er sporen die wijzen op middeleeuwse oorsprong van de bewoning?
- Zijn er sporen van oudere infrastructuur aanwezig?
- Is er bebouwing aanwezig?
- Zijn er aanwijzingen voor activiteiten uit de Tachtigjarige oorlog? Zijn er sporen van een legerkamp, of omwalling?
- Zijn er nog andere (bewonings)sporen?
- Wat is de waarde van de aangetroffen sporen?

Naast deze gebiedsspecifieke onderzoeksvragen wordt er in het PvE ook nog een aantal onderzoeksthema's en vraagstellingen vermeld die vanuit het totale archeologisch onderzoek in Breda-West zijn vertaald. In dit rapport staan deze weergegeven in bijlage 1.

6

WERKWIJZE

Het IVO-P is uitgevoerd op donderdag 7 januari 2021. Tijdens het IVO-P is één proefsleuf van 15 meter lang bij 4 meter breed aangelegd op de geplande locatie in het PvE. Hiermee is 30 % van het oppervlakte van het bouwvlak van de geplande nieuwbouw onderzocht. Het archeologisch niveau bevond zich in de huidige top van het dekzand, circa 30 centimeter onder het maaiveld (2,35 m + NAP).

Bij de aanleg van de proefsleuf is de bovengrond afgegraven tot op het niveau waar de grondsporen goed leesbaar waren. Het vlak is aangelegd met behulp van een graafmachine met gladde bak. Het vlak is gefotografeerd en vervolgens ingemeten met de *robotic total station*. De vlakhoogtes en maaiveldhoogtes zijn om de vijf meter gemeten. Alle sporen zijn gecoupeerd, en de archeologisch relevante sporen zijn afgewerkt. Er zijn twee profielen met een breedte van één meter gedocumenteerd. Het meetsysteem is via hoofdmeetpunten binnen het plangebied nauwkeurig gekoppeld aan het Rijksdriehoeksnet. De hoofdmeetpunten werden ingemeten door een landmeter van de gemeente Breda. Het IVO-P is uitgevoerd conform BRL 4000, protocol BRL 4003 versie 4.1 en het PvE 2020-23.

Afb. 5.
Het plangebied bij aanvang van het archeologisch onderzoek, genomen richting het westen.

Stedenbouw, Landschap & Erfgoed			
Gemeente Breda	Datum: 12-01-2021	Get.: L. de Jonge	

Afb. 6.
Ligging van de proefsleuf binnen het plangebied op de huidige topografische kaart.

7.1 Ondergrond en stratigrafie

Het archeologisch niveau bevond zich in de huidige top van het dekzand, circa 30 centimeter onder het maaiveld (2,35 m + NAP). Het dekzand was lichtbruin geel matig siltig met lichte inspoeling en werd afgedekt door een humeuze akkerlaag met sterke bioturbatie. De bouwvoor wordt gevormd door een doorworteld sterk humeus pakket met gras. De bodem is ter hoogte van voormalige bebouwing en een zone in het noordelijke deel van de proefsleuf verstoord door (recente) bodemingrepen. Hierdoor is het archeologisch niveau eveneens verstoord geraakt.

Afb. 7.
De bodemopbouw in het plangebied.

7.2 Sporen en structuren

Er zijn tijdens het onderzoek elf spoornummers uitgedeeld. Acht sporen zijn ontstaan tijdens de sloop van de voormalige boerderij, die op de kadastrale minuut van 1824 staat afgebeeld. De sporen reikten van 2 tot 20 centimeter onder het vlak, hadden een gevlekte vulling met fragmenten baksteen, mortel en beton.

Van dezelfde boerderij bleek een keldertje deels intact te zijn. De kelder meet ongeveer 2 x 2 meter, waarvan een deel van de zuidelijke en westelijke muur bewaard is gebleven. De overige delen van de kelder bleken volledig verwijderd te

zijn bij de sloop van het geheel. Het muurwerk reikte tot 38 centimeter onder het aangelegde vlak van de werkput en was op het dekzand gefundeerd. In de zuidwesthoek waren nog negen lagen bakstenen aanwezig, de rest van het muurwerk telde nog zes of zeven lagen. Het betreft een steensmuur met afwisselend koppen en strekken gemetseld met kalkmortel. De bakstenen zijn oranje roze met een afmeting van 16/17 x 8 x 4 centimeter (ijsselsteentjes). Aan de binnenzijde van de kelder was het muurwerk aangesmeerd met kalk.

In het zuiden zijn ook nog enkele bakstenen van de vloer aanwezig, die in het zand gelegd is met diverse maten baksteen (hergebruikt materiaal). In de noordwesthoek bleek een verlaging van 20 centimeter in het vloerniveau te zijn aangebracht, waar een rechtopstaande vloertegel was ingegraven en een vloertje met bakstenen was gelegd. De omvang van dit verdiepte deel in de keldervloer is niet bekend, maar zal ongeveer 20 x 20 centimeter hebben gemeten. Hier zijn tevens de fragmenten van een steengoed pot aangetroffen: vermoedelijk een schrob- of veegpot.

In het zuidelijke deel van de proefsleuf is een paalkuil aangetroffen. Mogelijk staat dit paalspoor in relatie met de voormalige bebouwing of het bijbehorende erf, maar het kan ook van na deze bewoningsfase dateren.

In het noordelijke deel van de proefsleuf is over een lengte van vijf meter over de volledige breedte (en vermoedelijk daarbuiten) een verstoorde zone aanwezig, waarin zeer modern plastic afval is aangetroffen.

De conservering van de sporen was matig. Een deel van de kelder was intact, waardoor er een goede beschrijving van het geheel gemaakt kon worden, maar het grootste gedeelte was gesloopt. Van de voormalige boerderij zelf bleken behalve het keldertje geen resten meer intact. Alleen de ondiepe sporen van sloop met fragmenten bouwpuin resteren. Daarbij was een derde van het vlak in de proefsleuf recentelijk verstoord door bodemingrepen.

7.3 Vondsten

Er zijn bakstenen en kalkmortel van de keldermuur en bakstenen van de vloer verzameld. Uit de vulling van de kelder zijn fragmenten aardewerk, een glazen flesje en een metalen object verzameld. Deze vondsten verschaffen meer informatie over de kelder en de voormalige boerderij. Het materiaal dateert allemaal in de 18de - 19de eeuw.

Het aardewerk omvat scherven roodbakkend, industrieel wit en steengoed daterend uit de 18de - 19de eeuw. De schrob- of veegpot is vervaardigd van steengoed met kobaltblauwe versiering en heeft een hoge tonvorm met twee horizontale worstoren. De pot heeft in de verlaging in een hoek van de kelder gestaan om zo vuiligheid van de keldervloer in weg te vegen.

Afb. 8.
De resten van het kelder-
tje met in de noordwest
hoek de verlaging in de
vloer.

Postbaan Lijsterpad - kadastrale minuut 1824

Afb. 9.
Projectie van de kelder op
de kadastrale minuut van
1824.

Stedenbouw, Landschap & Erfgoed	Meter		
	0 10 20		
Gemeente Breda	Datum: 12-01-2021	Get.: L. de Jonge	

Het glazen flesje is bol van vorm en heeft een platte rand en een smalle hals.
Het dateert uit de 19de eeuw. Het metalen object blijkt een ijzeren nagel te zijn. De nagel is 13 centimeter lang en sterk verroest.

Een uitgebreide beschrijving van de vondsten is te vinden in bijlage 4 en 5.

Vondstcategorie	Aantal	Gewicht
Keramik	39	1082,4
Bouwkeramik	6	7581,9
Mortel	1	68,5
Glas	2	35,8
Metaal	1	64,6

Tabel 1
Totalen vondsten per categorie.

Afb. 10.
De steengoed pot, die als schrob- of veegpot in de hoek van de kelder stond.

8

CONCLUSIE

In opdracht van familie Van de Wijngaart, via Compositie 5 stedenbouw B.V., heeft team Erfgoed van de gemeente Breda een IVO-P uitgevoerd op 7 januari 2021 op een perceel op de hoek van de Postbaan en het Lijsterpad te Prinsenbeek. Tijdens het IVO-P is één proefsleuf van 15 meter lang bij 4 meter breed aangelegd op de geplande locatie in het PvE. Hiermee is 30 % van het oppervlakte van het bouwvlak van de geplande nieuwbouw onderzocht.

Het archeologisch niveau bevond zich in de huidige top van het dekzand, circa 30 centimeter onder het maaiveld (2,35 m + NAP) en werd afgedekt door een akkerlaag en de bouwvoor. Er zijn tijdens het IVO-P sporen van een voormalige boerderij aangetroffen; sporen van de sloop maar ook een deels intact keldertje. De boerderij wordt op de kadastrale minuut van 1824 aangeduid als 'De Schaapskooi', een woonhuis met erf in eigendom van het noordelijk gelegen landgoed Mastland. Dit landgoed is vermoedelijk pas in de 18de eeuw ontstaan. Op historische kaarten is de schaapskooi eind 19de eeuw niet meer aanwezig (topotijdreis.nl).

Een derde van de proefsleuf is verstoord door (recente) bodemingrepen. Hierdoor is het archeologisch niveau eveneens verstoord geraakt.

8.1 Beantwoording onderzoeksvragen

Op basis van de resultaten van het IVO-P kunnen alleen de gebiedsspecifieke beantwoord worden.

- Zijn er sporen in het plangebied aanwezig die kunnen worden geassocieerd met de bebouwing die op de kadastrale minuut staat afgebeeld?

Ja, er zijn sporen van de sloop van de boerderij in het vlak aanwezig, maar ook een deels intact keldertje. Een paalspoor in het zuiden van de proefsleuf zou mogelijk ook in relatie kunnen staan met de voormalige bebouwing.

- Zijn er sporen in het plangebied aanwezig die kunnen worden geassocieerd met de doorgaande weg die direct langs het plangebied liep?

Nee, dergelijke sporen zijn niet aangetroffen.

- Wat is de aard, datering, omvang en kwaliteit van de aangetroffen vindplaats(en)?

Er zijn sporen aangetroffen van de voormalige bebouwing, die hier vermoedelijk vanaf de 18de tot en met de 19de eeuw heeft gestaan. Er is een keldertje aangetroffen en sporen van de sloop van het woonhuis. De kelder was slechts nog deels

intact maar is wel volledig in de proefsleuf gedocumenteerd. De volledige boerderij valt, volgens de kadastrale minuut van 1824, nog verder buiten de grenzen van de proefsleuf. Vermoedelijk resteren hier ook alleen ondiepe resten van de sloop van de bebouwing.

- Wat is de locatie van de aangetroffen vindplaats(en), zowel horizontaal als verticaal)?

Het archeologisch niveau bevond zich in de top van het dekzand op circa 30 centimeter onder maaiveld, op 2,35 m + NAP. De sporen van de voormalige boerderij bevinden zich in de zuidelijke helft van de proefsleuf, maar reiken vermoedelijk ook tot buiten de grenzen van het vlak.

- Wat kan er gezegd worden over de bodemkundige gaafheid van de bodem in het plangebied?

Het dekzandniveau is in het noorden van de proefsleuf verstoord door zeer recente bodemingrepen, en de bouw en sloop van de voormalige boerderij hebben de bodem in het plangebied ook verstoord.

- Hoe is de bodemopbouw en de fysische geografie in het gebied?

De natuurlijke ondergrond in het plangebied wordt gevormd door dekzand. Het dekzand was lichtbruin geel matig siltig met lichte inspoeling en werd afgedekt door een humeuze akkerlaag met sterke bioturbatie en een sterk doorwortelde humeuze bouwvoor. De top van het dekzand was aanwezig op 2,35 m + NAP, circa 30 centimeter onder het maaiveld.

- Kunnen de aangetroffen sporen in een groter kader worden geplaatst (zie ook de vragen hieronder die zijn voortgekomen uit de onderzoeken van Breda-West)?

De vindplaats staat in relatie met het landgoed Mastland, dat zich vanaf de 18de eeuw in het gebied heeft ontwikkeld. De voormalige boerderij was in eigendom van het landgoed.

- Zijn er sporen uit het paleolithicum of mesolithicum aanwezig?

Sporen uit deze periode zijn niet aangetroffen.

- Zijn er sporen uit het neolithicum, de bronstijd, ijzertijd of Romeinse tijd aanwezig?

Sporen uit deze periode zijn niet aangetroffen.

- Zijn er sporen van ontginning aanwezig?

Dergelijke sporen zijn niet aangetroffen.

- Is er sprake van een esdek en wat is de ontwikkeling en datering hiervan?

Er is een akkerlaag aangetroffen.

- Zijn er sporen die wijzen op middeleeuwse oorsprong van de bewoning?
Er zijn geen sporen uit deze periode aangetroffen.

- Zijn er sporen van oudere infrastructuur aanwezig?
Dergelijke sporen zijn niet aangetroffen.

- Is er bebouwing aanwezig?
Er zijn resten van een keldertje aangetroffen en sporen van sloop van de voormalige boerderij, die hier vanaf de 18de tot en met de 19de eeuw heeft gestaan.

- Zijn er aanwijzingen voor activiteiten uit de Tachtigjarige oorlog? Zijn er sporen van een legerkamp, of omwalling?
Dergelijke sporen zijn niet aangetroffen.

- Zijn er nog andere (bewonings)sporen?
Nee.

- Wat is de waarde van de aangetroffen sporen?
De sporen hebben een lage informatiewaarde. De waardering van de vindplaats wordt nader besproken in hoofdstuk 9.

De vraagstelling van dit onderzoek betreft het toetsen van de archeologische verwachting zoals verwoord in het PvE. Het veldonderzoek richt zich op het opsporen van alle vindplaatsen en vondstcomplexen die in het plangebied aanwezig kunnen zijn. Uit het onderzoek is gebleken dat er van de voormalige boerderij, die op de kadastrale minuut van 1824 staat afgebeeld, alleen delen van een keldertje resteerde. Verder zijn er ondiepe sporen van de sloop van het gebouw aangetroffen. In het noorden van de proefsleuf was de bodem verstoord door recente bodemingrepen.

9

WAARDERING EN AANBEVELING

Er is een vindplaats aangetroffen, deze wordt gewaardeerd conform de specificaties van de BRL 4000 versie 4.1, protocol 4003 VS06. Dit waarderingsproces vindt plaats in een aantal stappen:

1. Waardering op basis van belevingsaspecten, waardering op basis van schoonheid en herinneringswaarde.
2. Waardering op basis van fysieke criteria, waardering op basis van gaafheid en conservering.
3. Waardering op basis van inhoudelijke criteria, waardering op basis van zeldzaamheid, informatie waarde, ensemblewaarde en representativiteit.

waarden	criteria	scores
beleving	schoonheid	n.v.t.
	herinneringswaarde	n.v.t.
fysieke kwaliteit	gaafheid	2
	conservering	2
inhoudelijke kwaliteit	zeldzaamheid	1
	informatie waarde	1
	ensemblewaarde	1
	representativiteit	n.v.t.

Tabel 2
Scoretabel waardestelling uit de BRL 4000 versie 4.1 waarbij 1 de laagste waarde en 3 de hoogste waarde is.

1. De criteria schoonheid en herinneringswaarde zijn alleen van toepassing op archeologische vindplaatsen die nog zichtbaar zijn in het landschap. Hier is dat niet het geval daarom is de belevingswaarde niet van toepassing op het onderzochte terrein.

2. De criteria gaafheid en conservering krijgen een middelhoge score. Een deel van de kelder was intact, maar het grootste deel was gesloopt. Daarnaast was een derde van het vlak in de proefsleuf recentelijk verstoord.

3. De criteria zeldzaamheid, informatiewaarde en ensemblewaarde krijgen een lage score. Van de boerderij was nog maar weinig intact en als gevolg van de sloop was ook de bodemopbouw in het plangebied verstoord.

Op basis van de resultaten van het IVO-P Postbaan Lijsterpad wordt geadviseerd het bouwvlak vrij te geven voor wat betreft archeologie. Dit advies is overgenomen in het ErfgoedBesluit 2021-03 (Craane en Peters 2021).

Tot slot merken we op dat dit archeologisch onderzoek geen 100% garantie geeft dat er geen archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Wanneer er bij het

ontgraven van het terrein toch nog archeologische sporen aan het licht komen, dienen deze volgens de Erfgoedwet 2016 Artikel 5.10 zo spoedig mogelijk te worden gemeld bij Team Erfgoed van de gemeente Breda (drs. F.J.C. Peters, tel. 076 529 9468).

10

LITERATUUR EN AFBEELDINGEN

Literatuur

Centraal College van Deskundigen, 2018. *BRL SIKB 4000 versie 4.1, Beoordelingsrichtlijn Archeologie*, Gouda.

Craane, M.L. en E. de Nes, 2020 *Programma van Eisen Breda. Postbaan Lijsterpad* (2020/23), Breda.

Craane, M.L. en F.J.C. Peters, 2021. *Selectiebesluit archeologie Postbaan Lijsterpad*, (2021/03), Breda.

Leenders, K.A.H.W., 2006. *Cultuurhistorische landschapsinventarisatie gemeente Breda*, Breda.

Websites

<https://archis.cultureelerfgoed.nl>

<https://erfgoed.breda.nl/>

Afbeeldingen

Afbeelding 1, 3, 6, 9

- Kaartmateriaal Gemeente Breda, Team Erfgoed.

Afbeelding 2

- Kaartmateriaal Leenders 2006.

Afbeelding 4

- Kaartmateriaal Gemeente Breda, Team Erfgoed en Archis3.

Afbeelding 5, 7, 8, 10

- Foto's Gemeente Breda, Team Erfgoed.

Bijlage 6

- Kaartmateriaal Gemeente Breda, Team Erfgoed.

Bijlage 1: Onderzoeksthema's en vraagstellingen

Zoals in paragraaf 5.2 staat vermeld dient er naast de gebiedsgerichte onderzoeksvragen ook aandacht te worden besteed aan onderstaande onderzoeksthema's en vraagstellingen die vanuit het totale archeologisch onderzoek in Breda-West zijn vertaald.

Landschap

- Hoe zag de paleogeografie er uit? Wat is de geomorfologische achtergrond van het huidige landschap? Wat is de hydrologische ontwikkeling in het gebied?
- Welke ontwikkelingen van het landschap en het milieu vonden gedurende deze periode plaats en welke invloeden hadden deze op het leefmilieu van de mens?

Bodem

- Tot op heden bestaat nog geen compleet beeld van de bodemopbouw in het centrum van Breda. Dit is onder andere het gevolg van het feit dat in de loop van de late middeleeuwen de mens op grote schaal het natuurlijk landschap heeft aangepast door middel van ophogingen. Enerzijds lijkt het landschap een belangrijke rol gespeeld te hebben bij het uitkiezen van de oudste nederzettingenkern van Breda, anderzijds heeft men aan het eind van de 13e eeuw en het begin van de 14e eeuw op grote schaal de natuurlijke loop van de Mark teruggedrongen ten behoeve van uitbreiding en verdichting van de middeleeuwse kern. Ook bij de aanleg van de stadsverdediging lijkt het reliëf en landschap een belangrijke rol gespeeld te hebben. Informatie over de exacte wisselwerking tussen het natuurlijk landschap en de ontwikkeling en inrichting ligt op veel plaatsen in het bodemarchief opgeslagen.
- Archeologisch onderzoek naar het gebruik en de functie van beekdalen in het verleden heeft tot nu toe op kleine schaal plaats gevonden. Om beter inzicht te verkrijgen in de relatie en interactie tussen mens en beekdalen is het van belang de bodemopbouw en processen van bodemvorming in beekdalen beter in kaart te brengen.
- De hoger gelegen dekzandruggen zijn van oudsher geliefde plaatsen voor de mens om zich te vestigen. De ontwikkeling van cultuurlagen en esdekken is een belangrijk onderdeel van het archeologisch onderzoek. Op basis van deze ontwikkelingen kan een beter inzicht worden verkregen in het gebruik, de functie en betekenis van het landschap voor de mens.
- In Breda komen niet alleen pleistocene zandgronden voor die worden aangeduid als het Hoge, in het noordelijke deel van Breda komen holocene afzettingen voor, het Lage. In dit deel van Breda komen moeren (veengebieden), dalletjes, dijken, beemden en donken voor. Vooral de beemden zijn een kenmerkend onderdeel van het Lage en werden als grasland werden in het verleden extensief gebruikt als hooilanden en voor het weiden van vee. De functie van en de relatie tussen het Lage en de mens is nog niet intensief onderzocht.

Flora/fauna

- Wat was de aard van de begroeiing van het landschap gedurende de periode late prehistorie tot en met de middeleeuwen en welke invloeden had deze op de leefwijze van de mens?
- Welke wilde dieren kwamen in de vrije natuur in de omgeving van de nederzetting en de nederzetting zelf voor, zowel op het land als in het water en welke invloed hadden deze op de leefwijze van de mens?
- Welke gedomesticeerde dieren kwamen in de omgeving van de nederzetting en in de nederzetting zelf voor, zowel op het land als in het water en welke invloed hadden deze op de leefwijze van de mens?
- Het verkrijgen van informatie over de lange termijnontwikkeling van de vegetatie in de regio; de verhouding tussen de gebruikte en niet-gebruikte ruimte; de agrarische economie; de voedsleconomie; het gebruik van ruimte in huizen en op erven.

Bewoning / Nederzetting

- Zijn er nederzettingssporen op het terrein aanwezig en welke datering hebben zij? Geef, indien mogelijk, een fasering binnen de nederzetting.
- Hoe is de bewoning gestructureerd – losse erven of geconcentreerde bewoning? Is het mogelijk complete erven op dit terrein uit enige periode te onderzoeken?
- Wat is de verklaring voor de locatiekeuze ten opzichte van het 'natuurlijke' landschap en indien mogelijk het cultuurlandschap?
- Welke relatie is er te leggen tussen eventueel in tijd opvolgende elementen in het landschap (bv nederzettingssporen en begravingen uit uiteenlopende perioden)?
- Is er een koppeling mogelijk tussen de archeologische en de historische gegevens en archieven en welke relevantie of betekenis heeft dit?

Verkaveling

- Zijn er sporen van verkaveling in het terrein, en zo ja wat is de aard en de wijze van aanleg van de verkaveling (sloten, greppels, afgraving, etc.)?
- Wat is de vorm van de verkaveling en omvang van de omgrensde percelen, zowel binnen als buiten een eventuele nederzetting?
- Welke relatie is er te leggen tussen de perceelgrenzen en de vroegste kadasterkaarten?
- Waarvoor zijn de kavels gebruikt?

Infrastructuur

- Komen er in het gebied sporen van paden, wegen en voorden voor en welke relatie hebben deze tot het onderzoeksgebied?
- Komen er in het gebied waterbeheerstructuren voor zoals dijken, gemalen, stuwen en (afwatering)sloten en welke relatie hebben deze tot het onderzoeksgebied?

- Wat is de relatie tussen de gebouwen en de diverse elementen van de infrastructuur?
- Wat is de relatie tussen de vormen van infrastructuur en de historische gegevens over paden en wegen?

Vestingbouw

- Zijn in het onderzoeksgebied sporen van vestingbouw of linies (onverstoord) aanwezig?
- Welke fasen uit de vestingbouw zijn op het terrein aanwezig?
- Zijn de sporen van vestingbouw te koppelen aan de vestingkaarten (uitgave gemeente Breda 2008)?

Complextype/Ensemble

- Hoe kan de locatie beschreven worden in termen van ensembles van sporentypen en -clusters? Het gaat erom ensembles te typeren opgebouwd vanuit de meest eenvoudige vorm tot de meest samengestelde vorm. Deze getypeerde (representatieve of juist uitzonderlijke) ensembles hebben de functie van bouwsteen in de beschrijving van de aard van het gehele complextype.
- Het verkrijgen van inzicht in de lange termijnontwikkeling van de bewoning in de regio en daaraan gerelateerd het gebruik van de ruimte.
- Inzicht krijgen in de begrenzing en het karakter van de bewoningssporen; inzicht krijgen in de ruimtelijke en chronologische relatie tussen bewoningssporen uit verschillende perioden; vraagstukken omtrent continuïteit en discontinuïteit in bewoning beantwoorden; inzicht krijgen in de functie en het gebruik van zones in het landschap, bijvoorbeeld de situering van “site” en “off-site”, nederzetting en grafvelden, dekzandrug en beekdal.

Bijlage 2: periodentabel

paleolithicum (oude steentijd)		tot 8800 voor Chr.
	vroeg-paleolithicum	tot 300000 C ¹⁴
	midden-paleolithicum	300000 - 35000 C ¹⁴
	laat-paleolithicum	35000 C ¹⁴ - 8800 voor Chr.
mesolithicum (midden steentijd)		8800 - 4900 voor Chr.
	vroeg-mesolithicum	8800 - 7100 voor Chr.
	midden-mesolithicum	7100 - 6450 voor Chr.
	laat-mesolithicum	6450 - 4900 voor Chr.
neolithicum (nieuwe steentijd)		5300 - 2000 voor Chr.
	vroeg-neolithicum	5300 - 4200 voor Chr.
	midden-neolithicum	4200 - 2850 voor Chr.
	laat-neolithicum	2850 - 2000 voor Chr.
bronstijd		2000 - 800 voor Chr.
	vroege bronstijd	2000 - 1800 voor Chr.
	midden bronstijd	1800 - 1100 voor Chr.
	late bronstijd	1100 - 800 voor Chr.
ijzertijd		800 - 12 voor Chr.
	vroege ijzertijd	800 - 500 voor Chr.
	midden ijzertijd	500 - 250 voor Chr.
	late ijzertijd	250 - 12 voor Chr.
Romeinse tijd		12 voor Chr. - 450 na Chr.
	vroege Romeinse tijd	12 voor Chr. - 70 na Chr.
	midden Romeinse tijd	70 - 270 na Chr.
	laat Romeinse tijd	270 - 450 na Chr.
middeleeuwen		450 - 1500 na Chr.
	vroege middeleeuwen	450 - 1050 na Chr.
	late middeleeuwen	1050 - 1500 na Chr.
	late middeleeuwen A (LMEA)	1050-1250 na Chr.
	late middeleeuwen B (LMEB)	1250 - 1500 na Chr.
nieuwe tijd		na 1500 na Chr.
	vroege nieuwe tijd (NTA)	1500 - 1650 na Chr.
	midden nieuwe tijd (NTB)	1650 - 1850 na Chr.
	late nieuwe tijd (NTC)	na 1850 na Chr.

Bijlage 3: sporenlijst

Put	Spoor	Spoor- aard	Begin per	Eind per	Nap boven	Nap onder	Spoor- diepte	Opmerking
1	001	PK			2.19	2.1	9	
1	002	MR	NTB	NTC	2.33	1.84	49	Kelder; onderkant van het spoor is onder het verdiepte noordwestelijke deel thv schrobpot
1	003	VERST	NTB	NTC	2.21	2.16	5	
1	004	VERST	NTB	NTC	2.2	2	20	
1	005	VERST	NTB	NTC	2.2	2.15	5	
1	006	VERST	NTB	NTC	2.2	2.16	4	
1	007	VERST	NTB	NTC	2.21	2.16	5	
1	008	PK	NTB	NTC	2.19	2.09	10	mollenconcentratie?
1	009	VERST	NTB	NTC	2.19	2.17	2	
1	010	VERST	NTB	NTC	2.24	2.02	22	
1	011	VERST	NTC	NTC	2.21			moderne verstoorde zone met plastic en glazen flessen, niet volledig gecoupeerd.
1	950	C						
1	990	AKK						
1	999	A						

Spooraard	Betekenis
A	Bouwvoor
AKK	akkerlaag
C	moedermateriaal
MR	muur
PK	paalkuil: grondspoor kuil voor
VERST	verstoring

Bijlage 4: vondstenlijst

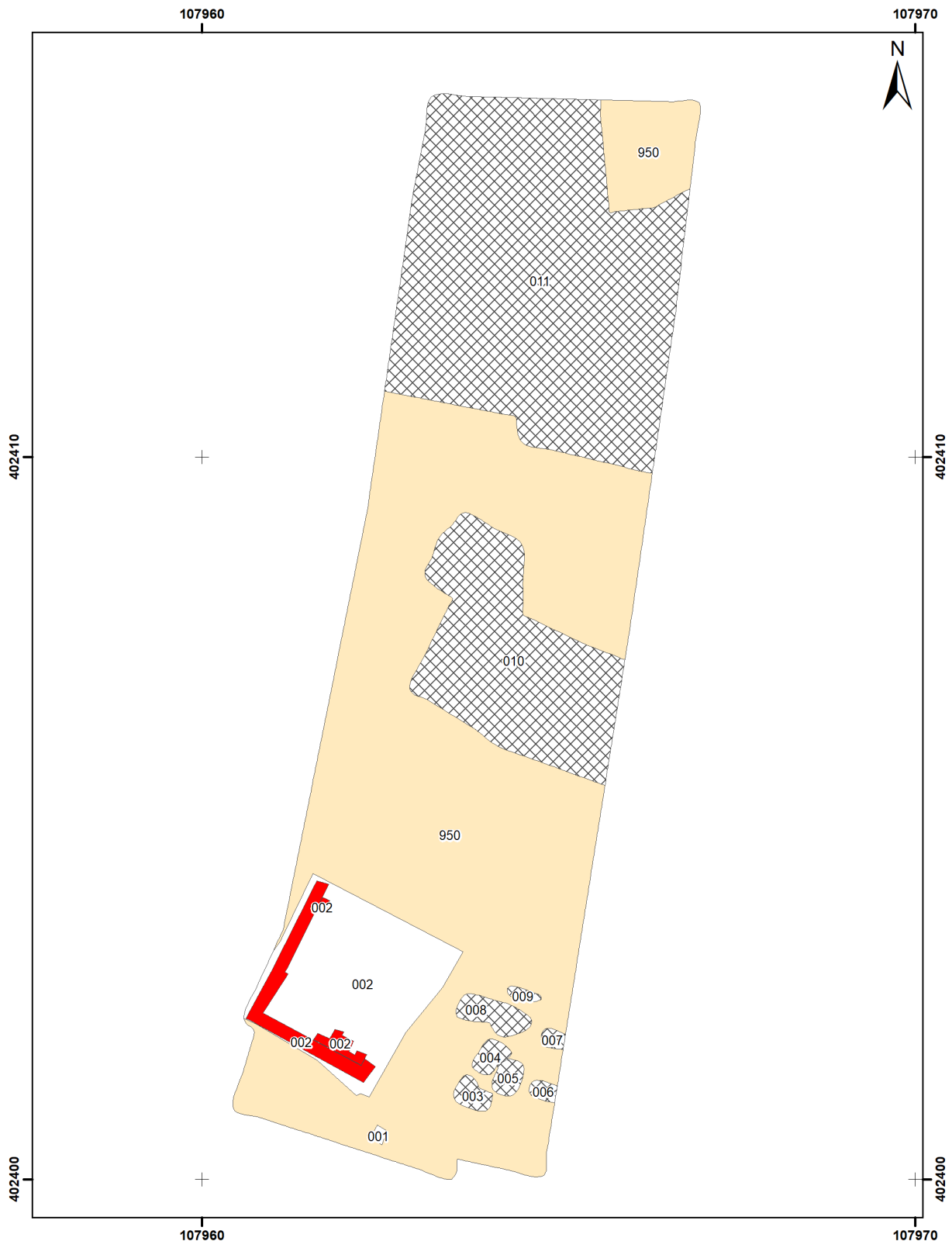
Vondst nummer	Put	Vlak	Spoor	Spoor- aard	Vul- ling	Cate- gorie	Aan- tal	Ge- wicht	Opmerking	Begin dat	Eind dat	Subca- tegorie	Begin per	Eind per
BR-613- 21.001GLS	1	1	002	MR	1	GLS	2	35.8	bol flesje, platte rand, iets hol standvlak diameter bodem 5 cm	19	19	glas: kleur- loos	NTB	NTC
BR-613- 21.002BWM	1	1	002	MR	4	BWM	1	6.9	brokje harde kalkmortel					
BR-613- 21.002CER	1	1	002	MR	4	CER	39	1082.4		18	19		NTB	NTC
BR-613- 21.003BWM	1	1	002	MR	4	BWM	1	2928.1	roodbakkende plavuis ongeglazuurd 22,3 x 22,3 cm			tegel		
BR-613- 21.004BWM	1	1	002	MR	2	BWM	1	932.6	licht roze baksteen met kalkmortel, 16 x 8 x 4 cm			bak- steen		
BR-613- 21.005BWM	1	1	002	MR	3	BWM	3	3714.3	1 x hard gebakken gele bakst 19,5 x 9,5 x 4,5 cm, 1 x hard gebakken rode bakst 23 x 10,7 x 4,5 cm"			bak- steen		
BR-613- 21.006MRT	1	1	002	MR	2	MRT		68.5	kalkmortel					
BR-613- 21.007MTL	1	1	002	MR	1	MTL	1	64.6	ijzeren nagel, sterk verroest 13 cm lang					

Categorie	Betekenis
BWM	Bouwmateriaal
CER	Aardewerk
GLS	Glas
MRT	Mortel
MTL	Metaal

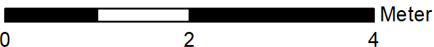
Bijlage 5: aardewerkdeterminatielijst

Vondst-nummer	Subcate-gorie	Ob-ject	Rand	Wand	Bodem	Totaal	MAI	Ge-wicht	Gla-zuur	Versiering	Dat begin	Dat eind	Per begin	Per eind
BR-613-21.002CER	ROOD					2	2	75	BEI		18B	19	NTB	NTC
BR-613-21.002CER	INDUSWIT	BORD	2			2	1	2,6	BEI	gekartelde rand	18	19	NTB	NTC
BR-613-21.002CER	STGL	POT	3	29	3	35	1	976,4	BEI	kobaltdeco-ratie: blauwe lijnen en plantenmo-tieven	18	19	NTB	NTC

Bijlage 6: allesporenkaart werkput 1

Postbaan Lijsterpad - allesporenkaart

Stedenbouw, Landschap & Erfgoed			
 Gemeente Breda	Datum: 12-01-2021	Get.: L. de Jonge	

